

ORIVEDEN KOULUAMPUMISTAPAUKSEN PSYKOSOSIAALINEN TUKI JA
JÄLKIHOITO SEN KOHDANNEIDEN AMMATTIHENKILÖIDEN NÄKÖKUL-
MASTA

”Se kiitollisuus mitä tuli siitä että kukaan ei kuollu, eikä haavottunut. Se oli se tunne mitä me sitten monta päivää juteltiin.”

Susanna Rantanen, E35nsos
Opinnäytetyö
Kevät 2016
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Pieksämäki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi AMK

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 PSYKKINEN JA SOSIAALINEN TOIMINTAKYKY	6
3 TRAUMAATTINEN KRIISI	7
4 PSYKKISTÄ SELVIYTYMISTÄ TUKEVAT ASIAT	8
4.1 Psykinen selviytyminen	8
4.2 Psykososiaalinen tuki ja jälkihoito.....	9
4.3 Psykososiaalisen tuen riittävyys kouluampumistapauksissa.....	10
5 AIHEESEEN LIITTYVÄ AIEMPI TUTKIMUS.....	11
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	13
6.1 Tutkimuksen lähtökohta ja tavoitteet	13
6.2 Aineiston keruumenetelmä.....	14
6.3 Aineiston analysointi.....	16
6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	16
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	18
7.1 Tarjottu psykososiaalinen tuki ja jälkihoito, sekä tuen tarjoamisen riittävyys	18
7.2 Tarjotun psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon riittävyys, sopivuus ja oikea-aikaisuus	19
7.3 Asiat, jotka auttoivat selviytymään kouluampumistapauksen aiheuttamasta kriisistä	20
7.4 Muita psykososiaaliseen tukeen tai jälkihoitoon liittyviä esiin nousseita asioita	22
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	26
9 POHDINTA	29
10 JATKOTUTKIMUSMAHDOLLISUUDET	31
LÄHTEET.....	32

TIIVISTELMÄ

Rantanen, Susanna. Oriveden kouluampumistapauksen psykososiaalinen tuki ja jälkihoito ampumisen kohdanneiden ammattihenkilöiden näkökulmasta. . Diak Pieksämäki, kevät 2016, 34 s. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten Oriveden kouluampumistapauksessa paikalla olleet, tilanteen kohdanneet ja tilanteen hoitamiseen osallistuneet, ammattihenkilöt olivat kokeneet saaneensa tapauksen jälkeen psykososiaalista tukea ja jälkihoitoa. Työn tarkoitus oli myös kartoittaa sitä, miten kyseisenlaista tukea voitaisiin jatkossa parantaa vastaavanlaisissa tapauksissa. Työssä ovat osaltaan auttaneet eri viranomaistahot, joiden suostumuksella työhön on haastateltu eri viranomaisten edustajia.

Aineisto, johon työ pohjautuu, on kerätty teemahaastatteluilla, joilla selvitettiin kyseisen ampumistapauksen hoitamiseen osallistuneilta henkilöitä heidän näkemyksenä saamaansa tuesta kyseisessä traumaattisessa tilanteessa ja sen jälkeen. Kaikille haastatelluille esitettiin samat neljä kysymystä, joiden vastaukset on tässä työssä koottu yhteen. Lisäksi on haettu aiheeseen liittyvää teoretietoa, jolla asiaa on kattavasti taustoitettu.

Haastatteluun osallistui viisi eri aloilta tulevaa ihmistä, joista kaikki olivat tavalla tai toisella olleet mukana Oriveden kouluampumistapauksessa, auttamassa. Haastattelujen pohjalta ilmeni, että jälkihoito kyseisessä tapauksessa oli pääsääntöisesti hyvää, mutta puutteitakin siinä on havaittu, lisäksi tutkimuksessa ilmeni myös selviä kehityskohteita.

ASIASANAT: Psykkinen toimintakyky, sosiaalinen toimintakyky, traumaattinen kriisi, psykkinen selviytyminen, kouluampuminen

ABSTRACT

Rantanen, Susanna. Psychosocial support and aftercare at school shooting in Orivesi from the view of professional personnel who faced it. Diak. Pieksämäki, spring 2016, (34 pages). Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

My thesis presents how the professional personnel that were at the location, and faced the situation on Orivesi school shooting and took care of it, felt about the psychosocial support and aftercare they got afterwards. Another task was to find out how it is possible to improve that kind of help in other situations equivalent to this. I have got help from many authorities who have given their consent to interview their personnel.

The material to which my thesis is based on, is collected by making theme interviews. During those interviews information was collected, from those who faced the shooting, about their opinions about the support at the situation and afterwards. There were four same questions for each interviewee and their answers are here gathered together. There is also lots of theory, to make a background for the thesis.

In the interviews five persons took part, who all were, some way or another, helping, at the location of the shooting. Based on the interviews it was found out that the aftercare in that case was mainly good, but there were also some lacks too. Also those interviewees found clear things that need to be developed.

KEYWORDS: Mental functioning, social functioning, traumatic crisis, psychic survival, school shooting

1 JOHDANTO

30.3.2012 noin kello 9.30 poliisi sai hätäkeskukselta tehtävän, jonka mukaan Oriveden yhteiskoulun kolmannessa kerroksessa ammutaan. Paikalle lähti useita poliisipartioita, ambulansseja sekä pelastuslaitoksen yksiköitä. Ensimmäinen poliisipartio oli nopeasti paikalla ja otti ampujan kiinni muutaman minuutin kuluttua hälytyksestä. Kukaan koululla ei loukkaantunut, vaikka tekijä ampui useita laukauksia koululuokan oven läpi. (YLE 2012.) Ennen koululle tuloa ampuja oli ensin käynyt uhkailemassa entisen tyttöystävänsä äitiä ja sen jälkeen mennyt tytön isän työpaikalle, joka sijaitsi lähellä koulua, ja ampunut miestä valopistoolilla. Tekojen taustalla oli ajatus kostaa entisen tyttöystävän vanhemmille ja tyttöystävää kiusanneille nuorille, joista osa oli kyseisessä luokassa ja samalla luokalla entisen tyttöystävän kanssa. Tekoon vaikuttivat tekijän mielenterveysongelmat ja mustasukkaisuus. (Sisäministeriö 2012.)

Kouluampumiset ovat määrällisesti lisääntyneet Suomessa ja tutkimuksia koulujen ammattihenkilöiden ja pelastustyöntekijöiden näkökulmasta on tehty Suomen mittakaavassa vasta vähän. Opinnäytetyön aiheeksi valitsen Oriveden kouluampumistapauksen jälkeisen psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon ammattihenkilöiden näkökulmasta. Valinnan syitä ovat aiemman tutkimustiedon vähyden lisäksi se, että lasten ja nuorten psyykinen kuormittaminen tutkimukseni tiimoilta tuntuu huomattavasti riskialttiimmalta. Lisäksi myös siksi, että lapsiin ja nuoriin suunnattuja tutkimuksia on Suomessa tehty ammatilaisiin verrattuna huomattavasti enemmän. Onko tuki riittävää vai riittämätöntä ja kuinka psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon tarjoamista ja tehostamista voitaisiin kehittää. Kouluampumistapausten jälkeinen psykososiaalinen tuki ja jälkihoito ovat avainasemassa yksilön selviytymisen kannalta.

Tutkimus tulee useiden eri tahojen käyttöön, kehittämään kouluampumistapausten, tai muiden suurkatastrofitapausten psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestämisen, sekä tiedottamisen kehittämiseen. Koska aihetta ei aikaisemmin ole tutkittu opinnäytetyöni aiheen näkökulmasta, uskon, että opinnäytetyötäni voidaan hyödyntää.

2 PSYKKINEN JA SOSIAALINEN TOIMINTAKYKY

Ihmisen toimintakyky jaetaan yleisesti neljään eri osa-alueeseen, joita ovat: Fyysinen-, psyykinen-, kognitiivinen- ja sosiaalinen toimintakyky. Kognitiivinen toimintakyky on osa psyykkistä toimintakykyä, mutta toimintakyvyn ulottuvuuksissa se lasketaan omaksi osa-alueekseen. Kaikki toimintakyvyn osa-alueet kytkeytyvät toisiinsa, yksilön terveyteen, henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, sekä edellytyksiin ja vaatimuksiin, joita ympäristö tarjoaa. (THL 2016, a.)

Näistä neljästä eri toimintakyvyn osa-alueesta psyykinen- ja sosiaalinen toimintakyky liittyvät yksilön selviytymiseen psyykkisesti traumatisoivasta kriisistä.

Psyykinen toimintakyky tarkoittaa niitä yksilön voimavaroja, jotka auttavat häntä selviytymään arjen haasteista ja kriisitilanteista. Psyykinen toimintakyky liittyy kokonaisvaltaisesti yksilön elämänhallintaan, mielenterveyteen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Se kattaa ajatteluun ja tuntemiseen liittyviä toimintoja, joita ovat: Kyky tuntea, vastaanottaa ja käsitellä tietoa, kyky kokea ja hahmottaa käsityksiä omasta itsestä ja ympäröivästä maailmasta, sekä kyky oman elämänsä suunnittelusta, toteutuksesta, sekä valinnoista. Yksilön persoonallisuus ja kyky selviytyä sosiaalisen ympäristön haasteista ovat osa psyykkistä toimintakykyä. Psyykkisesti toimintakykyinen ihminen tuntee voivansa hyvin, hallitsee elämäänsä, arvostaa itseään, kykenee tekemään harkittuja päätöksiä ja on luottavainen tulevaisuuden ja ympäröivän maailman suhteen. Vaikka kognitiivinen toimintakyky lasketaan toimintakyvyn itsenäiseksi osa-alueeksi, se kuuluu tiedon vastaanoton, käsittelyn, säilyttämisen ja käyttöön liittyvien toimintojen osalta psyykkiseen toimintakykyyn. (THL 2016, a.)

Sosiaalisen toimintakyvyn ulottuvuudet ovat: Ihminen vuorovaikutussuhteissaan ja ihminen aktiivisena toimijana, osallistujana yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Sosiaalisen toimintakyvyn muodostavat yksilön ja sosiaalisen verkoston, ympäristön, yhteisön tai yhteiskunnan välinen voimakas vuorovaikutus niissä puitteissa, joita näiden mahdollisuudet ja rajat tarjoavat. Sosiaalinen toimintakyky ilmenee yksilön sosiaalisena aktiivi-

suutena ja osallistumisena, näiden osallisuuden kokemuksena, sekä vuorovaikutustilanteissa. (THL 2016, a.)

Traumaattisen kriisin kohtaaminen uhkaa sekä psyykkistä että sosiaalista toimintakykyä. (THL 2016, b).

3 TRAUMAATTINEN KRIISI

Keskeisempiä opinnäytetyössäni käsiteltäviä käsitteitä ovat: Traumaattinen kriisi, traumaattisen kriisin/kouluampumisen psykososiaalinen tuki ja jälkihoito, traumaattisen kriisin/kouluampumistapauksen psykososiaalisen tuen riittävyys, traumaattisesta kriisistä/kouluampumistapauksesta psyykinen selviytyminen. Traumaattinen kriisi aiheutuu äkillisestä ja odottamattomasta, henkilöön ennalta arvaamattomasti, voimakkaasti vaikuttavasta tapahtumasta, joka useimmiten aiheuttaa psyykkisiä reaktioita yksilön selviytymis- ja sopeutumiskeinojen ollessa riittämättömiä. Traumaattinen tapahtuma on epänormaali olosuhde ja se aiheuttaa henkilölle moninaisia oireita, kuten esimerkiksi tunne-elämän oireita, fyysisiä oireita, kognitiivisia oireita ja käyttäytymisen oireita. Vakavat, traumoja aiheuttavat kriisit, kuten henkeä ja terveyttä uhkaavat tai vaarantavat tapahtumat, synnyttävät merkittäviä tunnereaktioita. Tällaisia ovat esimerkiksi korostunut pelon tunne, takaumat ja painajaisunet, pakonomaiset mielikuvat ja ajatukset, univaikeudet, viha, syyllisyyden tunne, masennus ja muut erilaiset stressireaktiot. (Järvelin 2011, 55-56.)

Traumaattinen kriisi jaetaan neljään vaiheeseen: Sökkivaihe, reaktiovaihe, työstämis- ja käsittelyvaihe ja uudelleen suuntautumisen vaihe. Sökkivaihe kestää hetkestä muutamaa päivään ja sen aikana henkilö yleensä kieltää tapahtuneen. Sökkivaiheessa henkilön suojautumismekanismien tavoite on pitää toimintakykyä yllä ja suojata mieltä. Reaktiovaiheessa ihminen alkaa käsitellä tapahtunutta. Henkilö saattaa kieltää tapahtuman, torjua tunteitaan, kokea syyllisyyttä, tuntee pahoinvointia sekä muita fyysisiä ja psyykkisiä oireita. Sökkivaihe ja reaktiovaihe muodostavat yhdessä kriisin akuutin vaiheen, joka kestää yleensä noin 4-6 viikkoa. Työstämis- ja käsittelyvaiheessa henkilö käy yhä

uudelleen ja uudelleen läpi tapahtunutta. Useimmat henkilöt hyötyvät asioiden läpikäymisestä puhumalla, muistelemalla, tai erilaisten luovien menetelmien kautta. Uudelleen suuntautumisen vaiheen myötä järkyttynyt itsetunto palautuu, traumaattisen kriisin aiheuttanut tapahtuma ei enää hallitse mieltä ja traumaattinen kokemus on käyty läpi. (Hyllinen 2008, 3-4; Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2009, 10-11 a.)

Traumaattisesta kriisistä johtuva stressireaktio saattaa pitkittyä ja synnyttää kroonisen post-traumaattisen stressihäiriön (PTSD), jota voidaan hoitaa psykoterapialla ja lääkkeillä. Post-traumaattisen stressihäiriön varhainen diagnosointi on tärkeää, jotta oireiden paheneminen ja kroonistuminen saadaan estettyä. (Käypähoito 2009.)

4 PSYKKISTÄ SELVIYTYMISTÄ TUKEVAT ASIAT

4.1. Psykkinen selviytyminen

Psykkinen selviytyminen riippuu useasta eri tekijästä. Kriisiprosessin tavoitteena on ihmisen sopeutuminen elämään traumaattisen kriisin aiheuttaneen tapahtuman kanssa. Tapahtumaa voi ajatella, tai olla ajattelematta. Tapahtumasta tulee levollinen osa itseä, eikä tapahtuma enää hallitse mielen ajatuksia häiritsevästi. Kriisistä selviytymiseen vaikuttavat henkilön aiemmat traumaattiset kokemukset ja niiden käsitteleminen. Mikäli henkilö on käsitellyt aiemmat elämässään tapahtuneet järkyttävät kokemukset, voivat ne auttaa uudesta järkyttävästä tapahtumasta selviytymistä. Mikäli henkilö ei ole käsitellyt aikaisempia traumaattisia tapahtumia, hänen mahdollisuutensa selviytyä uudesta traumaattisesta tapahtumasta heikkenevät. Jokaisen henkilön persoonallisuus vaikuttaa traumaattisista tapahtumista selviytymiseen. Psykkiset voimavarat vaikuttavat siihen, kuinka hän reagoi ja käsittelee kokemustaan. Sopiva määrä haasteita elämässä auttaa selviytymään vaikeuksista ja kasvattamaan luottamusta omaan selviytymiskykyyn. Traumaattisen kriisin kohdatessa sosiaalisen verkoston olemassaolo on psykkinen selviytymisen kulmakivi. Ympärillä olevat läheiset luovat traumaattisen kriisin kohdanneelle henkilölle turvaa ja tunnetta välittämisestä. Ulkopuolisia ihmisiä tarvitaan myös

arkisten käytännön asioiden hoitamiseen. (Saari, Kantanen, Kämäräinen, Parviainen, Valoaho & Yli-Pirilä toim. 2009, 51-53.)

4.2 Psykososiaalinen tuki ja jälkihoito

Psykososiaalinen tuki ja palvelut on kattotermi koko sille toiminnalle, jota järjestetään yhdyskuntaonnettomuuden, suuronnettomuuden, tai muun erityistilanteen ihmisiin kohdistuvien seuraamusten rajoittamiseksi ja tapahtuman aiheuttaman psyykkisen stressin seuraamusten torjumiseksi ja lievittämiseksi. Toiminnan tavoitteena on stressitapahtuman yksilölle ja yhteiskunnalle aiheuttamien terveydellisten ja sosiaalisten haittojen vähentäminen. Psykososiaalinen tuki ja palvelut voidaan karkeasti jakaa psyykkiseen tukeen, sosiaalityöhön ja -palveluihin, sekä evankelisluterilaisen kirkon ja muiden uskonnollisten yhteisöjen tarjoamaan hengelliseen tukeen. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2009, 12 b.)

Suomessa psykososiaalisen tuen ja palveluiden järjestäminen on lakisääteistä toimintaa. Pelastuslaki (468/2003) ja asetus pelastustoimesta (787/2003) velvoittaa kunnat ja kuntayhtymät huolehtimaan yhdessä muiden asiantuntijoiden kanssa onnettomuuden uhreille, uhrien omaisille ja pelastajille järjestetystä tuesta ja palveluista. Akuuttia kriisiapua tarjoavat kuntien ja sairaanhoitopiirien kriisipalvelut, työpaikkojen ja koulujen palvelut, seurakuntien ja erilaisten järjestöjen kriisipalvelut. (Duodecim 2014.)

Akuutissa kriisitilanteessa psykososiaalinen tuki on lähinnä psyykkistä ensiapua: Turvaan saattamista, perustarpeiden huolehtimista, psyykkisen tuen antamista, rauhallista reagoitua ja kuuntelemista. Shokkivaiheen ryhmämuotoinen menetelmä defjusing, eli psykologinen purkukokous, on kehitetty traumaattisten tilanteiden välittömään purkuun keskustelemalla. Defjusingin tarkoituksena on palauttaa ihmisen toimintakyky, purkaa shokkia ja suunnitella lähituntien tulevaisuutta. Defjusing prosessi käynnistetään mahdollisimman pian akuutin kriisin jälkeen, noin 3-8 tuntia tapahtuneesta, ja se on tarkoitettu tapahtumien ytimessä mukana olleille, esimerkiksi ensihoitajat, poliisit ja pelastushenkilöstö. Defjusing istunnon vetäjä on vetäjäkoulutuksen saanut henkilö, terveydenhuollon tai mielenterveysalan ammattilainen, tai pappi. Defjusing istunnon keston suositellaan olevan noin 45 minuuttia-1 tunti. Mikäli istunto venyy pidemmäksi, on syytä järjestää 1-3 päivää myöhemmin pitkäkestoisempi psykologinen debriefing, eli psykologinen jälkipuinti. Debriefing istunnon osallistujamäärä on 10-15 henkilöä ja istunnon

kesto on noin 2-4 tuntia. Debriefingin tarkoituksena on luoda kokonaiskuva traumaattisesta tapahtumasta ja nopeuttaa reaktioiden ja oireiden normalisointia. Debriefing istuntojen tarkoitus on myös ehkäistä post-traumaattisen stressihäiriön syntyä. (Nurmi 2006, 172-180.)

Akuutissa kriisitilanteessa olleille ammattihenkilöille on mahdollista järjestää myös psykologinen demobilisointi. Demobilisointia käytetään defjusing istunnon tapaan välittömästi, kun työtehtävät kriisitilanteessa antavat myöden ja niillä on melko pitkälle samat tavoitteet. Demobilisointi eroaa defjusingista siten, että demobilisointi tapahtuu erillisessä demobilisointikeskuksessa ja sitä on harjoiteltava suuronnettomuusharjoituksissa. Demobilisointiin tarvitaan kaksi johtajaa, 6-8 kriisityöntekijää, sekä työntekijöitä jotka eivät ole itse olleet osallisena tapahtumassa. Uusimpina suuntauksina kriittisten tilanteiden stressinhallinnassa on postraumainternaatti, jossa traumaattisen kriisitilanteen kohdanneet henkilöt asuvat tapahtuneen jälkeen muutaman päivän yhdessä, tehden työtä kriittisen tilanteen purkamiseksi. (Nurmi 2006, 181-186.)

Traumaattisen kriisin/kouluampumisen jälkihoito on kestoaltaan akuuttia psykologista tukea pidempiaikaista hoitoa. Mikäli traumaattisen kriisin akuuttivaiheen psykososiaalinen tuki on riittämätöntä, tulee henkilön tilannetta arvioida kokonaisvaltaisesti. Tarvittaessa hänelle tulee tarjota pidempään jatkuvia hoitomuotoja, jotka ovat kansallisten ja kansainvälisten suositusten mukaisia. Tällaisia jälkihoitomuotoja ovat muun muassa: Psykoterapia, kriisi- ja traumapsykoterapiat, vertaistuki, sosiaalitoimen erilaiset tukitoimenpiteet ja tarvittaessa asianmukainen lääkehoito. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 35-36 c.)

4.3 Psykososiaalisen tuen riittävyys kouluampumistapauksissa

Psykososiaalisen tuen riittävyyttä on hankala mitata. Traumaattinen kriisi on aina subjektiivinen kokemus ja jokaisen henkilön avun ja tuen tarve on erilainen. Suomalaisia kouluampumistapauksia käsittelevissä tutkimuksissa on osoitettu, että välitön kriisiapu

on välttämätöntä henkilön psyykkisen selviytymisen kannalta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012, 30; Järvelin 2011, 202-207.)

Koska kaikki eivät hakeudu runsaasta oireilusta huolimatta pitkäkestoisemman avun piiriin, tulee akuutin kriisiavun, defjusing istunnon jälkeen, järkyttävillä tapahtumille altistuneille tehdä oireseulontaa noin kuukauden kuluttua tapahtuneesta. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen (2012) Jokelan ja Kauhajoen ampumissurmille altistuneiden oppilaiden ja opiskelijoiden selviytyminen, tuki ja hoito, kahden vuoden seurantatutkimusten loppuraportissa todetaan akuutin kriisiavun jälkeen teytyjen oireseulontojen seurauksena ohjatun pitkäaikaisempaan hoitoon edelleen oireilevia henkilöitä. Kahden vuoden seuranta-aikana tuen määrä koettiin pääosin riittäväksi. Tutkimukseen haastatelluista oppilaista ja opiskelijoista noin 10 % tarvitsee terapiaa vielä useita vuosia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012, 50.)

5 AIHEESEEN LIITTYVÄ AIEMPI TUTKIMUS

Komisario Juha Järvelin (2011) on tutkinut väitöskirjassaan poliisin työturvallisuuden johtamisen toimivuutta kriisitilanteiden yhteydessä työturvallisuuden johtamisen näkökulmasta. Järvelin on käyttänyt tutkimuksessaan Kauhajoen, Jokelan ja Yhdysvaltojen Virginia Tech´in kouluampumisten jälkeen syntyneitä aineistoja, sekä hyödyntänyt niitä kuvatessaan kouluampumisten jälkeen vaadittavien toimenpiteiden laajuutta ja moninaisuutta. (Järvelin 2011, 6-7.) Väitöskirjassa todetaan, että välittömät, traumaattisen kriisin jälkeiset purkukeskustelut eivät ole kouluampumistapauksessa riittäviä, vaan avunsaannin tulee olla pitkäkestoisempaa. Myös pelkkä työterveyden järjestämä kriisiapu koetaan väitöskirjan mukaan riittämättömäksi. Suuronnettomuus, kuten kouluampuminen, koskettaa suurta määrää ihmisiä, tällöin kriisiavun antajatahon toimintaa tulisi laajentaa. (Järvelin 2011, 204-206.)

Kauhajoen kouluampumisen jälkeistä kriisiapua, kriisiavun riittävyttä ja tarpeellisuutta on tutkittu oikeusministeriön tutkintalautakunnan toimesta. Tutkimuksesta on julkaistu teos: Kauhajoen koulusurmat 23.9.2008. Tutkintalautakunnan raportti 2010. (Oikeusmi-

nisteriö 2010.) Teoksessa todetaan psykososiaalisen tuen tarpeen alkaneen välittömästi ampumistapauksen jälkeen ja jatkuvan vuosien ajan. Tuen välittömässä organisoimisessa havaittiin olevan ongelmia ja ampumisen uhrien asuinpaikkakuntien kriisiavun antamisen valmiuksissa oli suuria eroja. Kuitenkin psykososiaalisen tuen antamiseen oli paljon voimavaroja ja osaamista. (Oikeusministeriö 2010, 138-139.)

Suomessa kuntien psykososiaalisen tuen tarjonta, sekä kriisityön resurssit suurkatastrofien tapahtuessa ovat kunnissa vielä puutteellisia. Hynninen & Upanne (2006) ovat tutkineet kuntien akuutin kriisityön nykytilaa ja kehittämishaasteita. Tutkimuksessa kävi ilmi muun muassa, että kunnilla ei ole riittävästi kokemusta, eikä psykososiaalisen tuen toimintasuunnitelmia poikkeuksellisten ja suurten katastrofien varalle. Myös kriisi- ja traumahoidon resurssit ja osaaminen koettiin tutkimuksen mukaan riittämättömiksi. Tutkimuksessa havaittiin valtakunnallisiksi kehittämiskohdiksi psykososiaalisen tuen järjestelmän uudelleen arviointi, sekä kansallinen suuronnettomuuksien psykososiaalisen tuen ja palvelujen strategia, jossa määritellään yksityiskohtaisesti vastuut ja työnjako eri viranomaistahoilla ministeriöistä kuntatasolle saakka. (Hynninen & Upanne 2006, 43-45.)

Kuntien resurssipulan vuoksi suurkatastrofeihin liittyvä psyykkiseen hyvinvointiin liittyvä jälkihoito on vaarassa vähentyä, ellei jopa jossain määrin loppua. Leena-Kaisa Hyllinen (2008) on tutkinut Pro gradu-tutkielmassaan kunnallisen kriisiryhmän jäsenten kokemuksia debriefing-toiminnasta. Tutkimuksen mukaan haastatellut debriefing istuntojen vetäjät kokivat ammattitaitonsa debriefing istunnon vetämiseen riittämättömiksi. Haastateltujen kokemuksen mukaan debriefing istunnon onnistumisen kannalta on tärkeää, että debriefing istunto ajoitetaan tapahtuvaksi juuri oikeaan aikaan, akuutin kriisitilanteen shokkivaiheen jälkeen. Mikäli debriefing istunto pidetään liian aikaisin, shokkivaiheessa, menetelmä ei toimi. Haastateltavat kokivat myös debriefing istuntojen seurausten todellisen arvioinnin olevan vaikeaa, koska istunnoissa ei kirjata mitään ja istuntoihin osallistuneilta tulee harvoin minkäänlaista palautetta. Tutkimuksessa ilmeni, että haastateltavat pelkäävät debriefing istuntojen vähenevän, tai loppuvan tulevaisuudessa. Kriisiryhmän vähäisen henkilöstömäärän vuoksi henkilöstö saattaa uupua raskaan työtehtävänsä myötä, sekä kuntien huonon taloustilanteen myötä vaikuttava resurssipula

saattaa tulevaisuudessa olla syy debriefing toiminnan lakkauttamiselle. (Hyllinen 2008, 33-43.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet

Opinnäytetyöni aihe on Oriveden kouluampumisen jälkeisen psykososiaalisen tuen ja mahdollisen jälkihoidon riittävyys tai riittämättömyys ammattihenkilöiden näkökulmasta. Lapset ja nuoret rajasin opinnäytetyöni ulkopuolelle osittain siksi, että lapsille ja nuorille kouluampuminen on varsin traumaattinen kokemus, enkä tahtonut tutkimuksellani kuormittaa kouluampumistapauksen kokeneita lapsia tai nuoria enempää kuin mitä he ovat jo kuormittuneet aiheen tiimoilta. Osittain siksi, että lasten ja nuorten näkökulmasta aihetta on Suomessa alettu tutkia ja kehittää, mutta aikuisten, ammattilaisten näkökulmasta tutkimustietoa on vain vähän. Lisäksi ne tutkimukset, joita jo on tehty, ovat painottuneet vain johonkin tiettyyn ammattikuntaan, kuten esimerkiksi poliisiin.

Tutkimuksen aihe on ajankohtainen ja Oriveden kouluampumistapauksesta oli haastateltavien näkökulmasta kulunut aikaa riittävästi, jotta traumaattista asiaa voidaan käsitellä tutkimuksen tasolla. Oriveden kouluampumisesta ei ollut myöskään liikaa aikaa, jolloin asiat olivat psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon osalta vielä muistissa.

Tutkimuskysymykset olivat:

1. Minkälaista psykososiaalista tukea ja jälkihoitoa tapahtuneen jälkeen tarjottiin, ja oliko niitä riittävästi tarjolla?
2. Minkälaisia kokemuksia ammattihenkilöillä on tarjotun psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon riittävydestä, oikeanlaisuudesta ja oikea-aikaisuudesta?
3. Minkälaiset keinot auttoivat ammattihenkilöitä selviytymään kouluampumistapauksen aiheuttamasta kriisistä?

4. Mitä muita asioita tutkimuksesta nousee esille kouluampumistapauksen psykososiaaliseen tukeen, tai jälkihoitoon liittyen?

Tutkimuksen tarkoituksena on auttaa kehittämään kouluampumistapausten psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon tarjoamista ja riittävyyttä, sekä riittävää tuesta tiedottamista tuen tarpeessa oleville henkilöille. Yhteiskunnallisesta ja yksilön näkökulmasta olisi tärkeää, että yksilö kykenisi psyykkisesti toipumaan kouluampumistapauksen aiheuttamasta traumaattisesta kriisistä. Lisäksi on tärkeää, että hän kykenisi jatkamaan elämäänsä siten, ettei kouluampumistapaus aiheuttaisi psyykkistä kuormitusta siinä määrin, että siitä aiheutuisi pysyviä psyykkisiä sairauksia. Sekä että hän kykenisi kouluampumistapauksen traumaattisen kriisin käsittelyn jälkeen hyvään, tasapainoiseen elämään.

6.2 Aineiston keruumenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi valitsin yksilöteemahaastattelun, koska se sopii menetelmänä hyvin kvalitatiiviseen tutkimukseen. Teemahaastattelu on tiedonkeruumenetelmä, joka etenee keskeisten, etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien mahdollisten tarkentavien lisäkysymysten varassa. Vapaamuotoinen sisällön tuottaminen ei ole sidottu liian raameihin, vaan antaa haastateltavalle mahdollisuuden joustavaan ja vapaaseen ajatusten ja mielipiteiden julkittamiseen. Haastattelu mahdollistaa vastaajan ilmeiden ja eleiden havainnoinnin ja antaa siten laajemman kuvan vastauksista. Haastattelun suunnittelun tulee olla huolellista, jotta haastattelut pysyvät aikataulussa ja haastattelun toteutus on luontevaa, asianmukaista ja laadukasta. (Hirsjärvi ym. 2007, 199-201.)

Yksilöteemahaastattelua puolsi myös opinnäytetyöni aiheen herkkyys ja ihmisen kohtaamisen tärkeys. Aihe on raskas ja kasvotusten tapahtuvan haastattelun myötä kohtaaminen oli tärkeää, jotta haastateltavaan sai reaaliaikaisen kontaktin ja jotta tutkimuksen eettisyys ja haastateltavan henkilöllisyyden salassapito toteutui parhaiten. Haastateltavan psyykinen hyvinvointi on äärimmäisen tärkeää opinnäytetyöni aiheen kaltaisia asioita käsiteltäessä. Kasvotusten tapahtuvassa haastattelussa kykenin havainnoimaan haastateltavaa ja vuorovaikutukseen perustuvan haastattelun avulla mahdolliseen asioiden kuormittavuuteen voi puuttua ja vaikuttaa reaaliajassa.

Kouluampumisen jälkihoitoon liittyvään opinnäytetyöhöni otin lähestymistavaksi kvalitatiivisen menetelmän, koska sen avulla pystyin tutkimaan kouluampumisen kohdanneisiin ammattihenkilöihin kohdistuneen psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon toteutumisen, tai toteutumatta jäämisen, kokonaisvaltaisesti ja totuudenmukaisesti. Lähestyin aihetta etsimällä teorialtietoa Suomessa tapahtuneista kouluampumisista ja niiden jälkeisestä psykososiaalisesta tuesta ja jälkihoidosta, sekä lähteistä, jotka liittyvät kriiseihin ja traumoihin, sekä niiden jälkihoitoihin. Teorialähteinä käytin mahdollisimman tuoretta kirjallisuutta ja verkkojulkaisuja. Opinnäytetyön rakenteen perustin Diakin Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä (2010) julkaisusta ja Hirsjärven Tutki ja kirjoita (2007) teoksesta. Lähteitä etsiessäni huomioin kriisitilanteita kohdanneiden ammatti-ihmisten jälkihoitokäytäntöihin liittyvät aineistot.

Haastateltavia ammattihenkilöitä oli viisi ja he edustivat useita eri ammattikuntia. Haastattelut suunnittelin huolella ja lähetin haastatteluista suunnitelman haastateltaville sähköpostitse. Haastattelujen aikatauluista sovimme haastateltavien aikataulujen mukaan, sekä suunnitelmaan perehtymisen jälkeen. Haastateltavat valitsin ammattikunnan ja opinnäytetyöni teeman perusteella. Haastateltavien henkilöitymisen suojaamiseksi jätän opinnäytetyössäni mainitsematta haastateltavien työtehtävät ja ammattikunnat, joita he edustavat. Kaikki haastateltaviksi valitut henkilöt osallistuivat yksilöhaastatteluihin.

Tutkimuskysymykset valmistuivat lopulliseen muotoonsa pitkän pohdinnan ja opinnäytetyön kysymysten tiukan rajaamisen perusteella. Kysymysten osalta testasin niiden toimivuutta opiskelukavereideni ja ystävieni avulla. Haastattelussa kysymykset osoittautuivat toimiviksi, ne olivat sellaisenaan ymmärrettäviä ja haastateltavien vastaukset vastasivat kysymyksiin ilman tarkentavia lisäkysymyksiä. Haastattelut nauhoitin ja lisäksi kirjasin ylös lisähuomioita, kuten vastausten aikaisia ilmeitä ja eleitä. Haastattelumateriaalia kertyi yhteensä kuusi tuntia. Nauhoitetut haastattelut litteroin itse ja litteroituja sivuja kertyi kuusikymmentäkolme kappaletta. Litteroinnin jälkeen poistin tallenteet digitaalisesta äänityslaitteesta.

6.3 Aineiston analysointi

Aineiston analysoinnissa käytin aineistolähtöistä sisällön analyysiä, jonka avulla pystyin analysoimaan kirjoitettua ja suullista kommunikointia. Jäsensin aineistoa luokittelurungon avulla. Luokitteluyksiköksi valitsin yksittäisiä sanoja, pidempiä lausahduksia tai lauseita. Aineistoa tulee analysoida tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa koska analysointi koostuu haastatteluiden lisäksi havainnoinnista. Sisällön analyysissä aineiston osiin purkamisen ja sisällöllisesti samankaltaisten osien yhdistämisen jälkeen, aineisto tiivistetään tutkimuksen tarkoitusta ja tehtävää vastaavaksi kokonaisuudeksi. Sisällön analyysin kannalta on tärkeää, että teoria ja tutkittava aineisto tukevat toisiaan. (Hirsjärvi ym. 2007, 216-220; Alasuutari 2007, 38-39.)

Litteroitua aineistoa lähdin ensimmäisessä vaiheessa työstämään siten, että maalasin haastateltavien kokemuksiin perustuvat vastaukset tekstinkäsittelyohjelman työkalua apuna käyttäen erivärisiksi kuin muu teksti. Tämän jälkeen ryhmittelin autenttiset kokemuksiin liittyvät lauseet erilleen tekstistä. Toisessa vaiheessa pelkistin autenttisten lauseiden sisällön ja ryhmittelin aineiston tutkimusongelmien mukaan kahdeksaan ryhmään: Psykososiaalinen tuki, jälkihoito, psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon tarjoamisen riittävyys, psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon riittävyys, oikeanlaisuus, oikea-aikaisuus, asiat, jotka auttoivat selviytymään kouluampumistapauksen aiheuttamasta kriisistä, sekä muuta liittyen psykososiaaliseen tukeen ja jälkihoitoon. Lauseiden sisällöt vastasivat niin hyvin tutkimusongelmia, että pelkistettyjen lauseiden jakaminen alaluokkiin oli melko nopeaa. Neljännessä vaiheessa tutkimustulokset selkiytyivät ja varmistuivat.

6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimukseen sisältyy aina eettisiä vaatimuksia. Jotta tutkimus on eettisesti hyvää, tulee tutkimuksenteossa noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Opetusministeriön asettaman tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeiden mukaan hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu muun muassa, että tutkijan ja tieteellisten asiantuntijoiden tulee: Noudattaa tutkimuksessaan tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, kuten esimerkiksi rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Ottaa asianmukaisella tavalla huomioon toisten tutkijoiden

työ ja saavutukset, huomioida tutkimusryhmän jäsenten asema, oikeudet, osuus tekijyydestä, vastuut ja velvollisuudet, sekä suunnitella, toteuttaa ja raportoida tutkimus yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 23-24.) Rakentava kriittisyys luo pohjaa mahdollisimman hyvien ammattikäytäntöjen kehittämiseksi ja niiden jatkuvalla arvioinnilla. Opinnäytetyön prosessin kaikissa vaiheissa tulee näkyä kysymyksenasettelun eettisyys ja tutkimustyön tulee olla rehellistä ja läpinäkyvää. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11-12.)

Tutkimushankkeeseen tietojaan antavia ja tutkimukseen osallistuvia henkilöitä tulee informoida työstä ja sen tavoitteista ja heidän tulee antaa lupa tutkimuksen tekemiseen. Tutkimuksen tekijä sen sijaan sitoutuu käyttämään ja säilyttämään aineistoja siten, etteivät ne joudu muuhun kuin sovittuun tarkoitukseen. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 12-13.) Keskustelin tutkimukseen osallistuvien haastateltavien henkilöiden, sekä heidän esimiestensä kanssa opinnäytetyöni prosessin luottamuksellisuudesta, tietosuojasta, tutkimuksen laadusta ja tutkimustulosten hyödynnettävyydestä työelämässä. Pannostin omalta osaltani opinnäytetyön korkeaan laatuun ja siihen, että työyhteisöt ja muut lukijat voivat tulevaisuudessa hyödyntää opinnäytetyötäni luotettavana lähteenä ja työelämän kehittäjänä. Tutkimuksen tein puolueettomasti ja eettisten ratkaisujeni tavoitteena oli ihmisten kunnioittaminen, tasa-arvoinen vuorovaikutus ja oikeudenmukaisuuden korostaminen.

Tutkimukseen haastateltaville ja heidän esimiehilleen tein selkeän tiedotteen, jonka allekirjoittamalla he suostuivat tutkimukseen. Haastateltavien henkilöllisyyden suojaus käsittelemällä aineistoa siten, ettei heitä voinut siitä tunnistaa. Tutkimuksessa mukana olevilla oli oikeus lukea antamiinsa tietoihin perustuvia, heihin liittyviä tekstejä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 12-13.) Haastattelut litteroin itse ja kirjoitin raportin, näin minimoin riskin siitä, että ulkopuoliset saisivat tietoja haastateltavien asioista. Tutkimuslupa-anomuksen jättämisen ja opinnäytetyön suunnitelman esittelyn yhteydessä annoin tutkimuslupaa käsitteleville henkilöille kirjallista tietoa tutkimuksen tarkoituksesta, sekä tietosuoja-asioista. Asianosaisten kanssa käydyissä aiheeseen liittyvissä keskusteluissa korostin tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta ja luottamuksellisuutta.

Tutkimuksen lähtökohtana pitää olla ihmisarvon kunnioittaminen. Tutkimustoiminnan perustehtävänä on luotettavan informaation tuottaminen. Luotettavuuden kannalta informaatiota tulee perustella kriittisesti. Tutkimuksen tulosten tulee olla siirrettävissä muille tutkijoille ja yhteiskunnan jäsenille. Osa tiedon välittämisestä on tulosten julkistamisen etiikka: tutkija ei voi esittää tekaistuja tuloksia, plagioida toisen tekstiä, eli esittää toisen kirjoittamaa tekstiä omanaan, eikä yleistää tuloksia ilman kritiikkiä. (Hirsjärvi ym. 2007, 25-26.)

Tutkimukseni suurimmaksi haasteeksi osoittautui puolueettomuuden näkökulmasta aiheen vakavuus ja herkkyys. Kouluampuminen tapahtui asuinpaikkakunnallani ja ampumistapauksen kokijoiksi joutuneet henkilöt olivat suurelta osin paikkakunnalla asuvia henkilöitä. Tutkimukseen osallistuneet henkilöt olivat aikuisia, joten asian lähestyminen oli helpompaa kuin jos kyseessä olisivat olleet lapset tai nuoret. Myös haastateltavien henkilöiden valikoituminen vaikutti haastavuuden, sekä puolueettomuuden minimointiin, eli minulla ei ole siteitä haastateltaviin henkilöihin. Puolueettomuus toteutui tutkimuksen kaikissa vaiheissa, koska tutkimuskysymysten ja opinnäytetyön aiheen välillä ei ollut vastakkainasettelua. Ainoastaan tutkimustuloksen osalta työstäminen vaati keskittymistä puolueettomuuden näkökulmasta. Kuitenkin haastateltavien vastaukset olivat hyvin tulkittavissa ja selkeitä. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta käytin opinnäytetyössäni runsaasti sitaatteja analysoinnin ohella, jotta lukija voi itse päätellä tutkimustulokseni luotettavuutta.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1 Tarjottu psykososiaalinen tuki ja jälkihoito, sekä tuen tarjoamisen riittävyys

Tässä osiossa vastaukset psykososiaalisesta tuesta ja jälkihoidosta jakautuivat siten, että vastaajista neljä kertoi tuen kattaneen yksilö- ja ryhmäkeskustelut, molempiin oli useiden kertojen mahdollisuus. Jatkohoitona oli keskusteluita sairaanhoitajan, lääkärin, sosiaalityöntekijän ja/tai psykologin kanssa, sekä työnohjausta.

”Oli riittävästi ja kaikin puolin hyvin. Tapahtumapäivänä heti yhteistä keskustelua, kriisityöntekijöiden johdolla purku. Annettiin numero mihin saa soittaa koska vaan. Maanantaina kriisityöntekijä jonka jutulla ja uudesta loppuviikosta ja sitten viikon päästä ja sitten vielä kerran myöhemmin.”

Vastaajista yksi kertoi, ettei hän saanut minkäänlaista psykososiaalista tukea ja jälkihoitoa prosessin missään vaiheessa.

”Vastaus on melko helppo ja yks selitteinen, ei mitään. Kyse on kuitenkin tietyllä tapaa niin ihmisen perusturvaa, voiko sanoo viattomia, sivullisia loukkaavasta vakavasta uhkatilanteesta, äkkiarvaamaton tilanne, että kyllä se mun mielestä olis ihan ammatillista, ammattimaista tarkotan, että huomioidaan tää näkökulma. Huomioidaan se henkilöstön jaksaminenkin sitten näissä tilanteissa.”

Psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon tiedottamisen riittävyyden osalta vastaukset jakautuivat siten, että neljä vastaajista vastasi, että tukea tarjottiin riittävästi koko prosessin ajan. He vastasivat myös, että tiedottaminen psykososiaalisen tuen, sekä jälkihoidon osalta oli kattavaa ja riittävää.

”Tiedotettiin jo heti mistä henkilökunta saa apua jos tarvii.”

Vastaajista yksi vastasi, että hän ei saanut lainkaan tietoa psykososiaalisesta tuesta ja jälkihoidosta prosessin missään vaiheessa.

”Ehkä ei semmosta isoa tarvetta kokenut, mutta toisaalta kieltämättä on mielenkiintoista se että aika vakava tapaus ja minkään näköstä niinkun tiedustelua asiasta tullu miltään taholta, en nyt tiedä että mikä se taho olisi pitänyt olla, sairaanhoitopiiri tai joku muu.”

7.2 Tarjotun psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon riittävyys, sopivuus ja oikea-aikaisuus

Vastaajista neljä vastasi, että psykososiaalinen tuki ja jälkihoito olivat riittävää, vastaajille sopivaa, sekä oikea-aikaista. Vastaajat kokivat saaneensa yksilöllistä tukea tapah-

tumapaikalla, sekä sen jälkeen. Lisäksi kaksi vastaajista mainitsi tuen sopivuudesta erityisen tärkeänä sen, että tukea tarjottiin tuen tarvitsijan omilla ehdoilla, kuitenkin niin, että tietoa tuesta sai kattavasti ja riittävästi. Yksi vastaajista piti tärkeänä sitä, että tukea oli tarjolla ympäri vuorokauden.

”Omilla ehdoilla ja ei tuputettu mitään, et se oli tärkeää mun mielestä.”

Vastaajista yksi vastasi, että koska hän ei saanut, eikä hänelle tarjottu minkäänlaista psykososiaalista tukea ja jälkihoitoa, se ei ollut riittävä, vastaajalle sopivaa, eikä oikea-aikaista. Vastaaja kertoi käyneensä tapahtunutta läpi tapahtumapaikalla olleiden työka- vereiden kanssa, heti tapahtumapäivän iltana ja myöhemmin tavatessaan.

”Ei, oma-aloitteisesti käytiin istumassa alas.”

7.3 Asiat, jotka auttoivat selviytymään kouluampumistapauksen aiheuttamasta kriisistä

Tässä osiossa vastaajat vastasivat useita eri asioita, jotka vaikuttivat kouluampumista- pauksen aiheuttamasta kriisistä selviytymiseen. Vastaajista neljä korosti selviytymiseen vaikuttaneen sen, että kouluampumistapauksessa ei tullut kuolonuhreja. Tilanteen koet- tiin helpottuneen psyykkisesti huomattavasti jo tapahtumapaikalla, kun tuli tieto siitä, ettei kuolonuhreja ole.

”Se kun ei kaikki opettajakaan tienny että onko tää joku harjotus ja sitten alkaa tuleen poliisiautoo poliisiauton perään, niin se semmonen kaaos ja vanhemmat soittaa ja tietää että koululla on jotain tapahtunut, tai lapsi on laittanut viestiä, että äiti täällä ammutaan ja sit ei vastaakaan puhelimeen ja sit vanhemmat näkee et tossa ny menee poliisiautoo et ihan oikeesti onks siä ruumiita tai muuta. Et kyllä meille aikuisille ja määkin nyt aika äkkiä sain tiedon siitä, että, et tota kukaan ei o kuollu, niin sehän tietysti helpottaa ittee työntekijänä, kun tulee se varmistus, että, et tota kukaan ei o kuollu, kun kuitenkin kuulee ne laukaukset”

Vastaajista neljä korosti perheen, ystävien, läheisten ja arjen merkitystä. Perheen, ystä- vien ja läheisten kanssa keskustelu ja yhdessä vietetty aika, sekä arki koettiin parhaana keinona toipua tapahtuneesta. Vastaajien vastauksista ilmeni, että vaikka perheen, ystä-

vien ja läheisten kanssa ei itse tapahtuneesta keskusteltu, niin yhdessäolo vei ajatukset toisaalle ja tapahtuman ajattelu jäi taka-alalle.

”Että on läheisiä ja ystäviä, että vaikei sitä välttämättä niinkun sitä asiaa käy läpi nin muuten sitten pääsee välillä irti siitä asiasta.”

Yksi vastaajista vastasi psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon auttaneen selviytymään kouluampumistapauksen aiheuttamasta kriisistä. Kaksi vastaajista vastasi, että perheen, ystävien ja läheisten läsnäolo ja tuki, sekä psykososiaalinen tuki ja jälkihoito auttoivat molemmat selviytymään. Vastaajista toinen vastasi, että kumpaakaan ei voinut asettaa toisen edelle. Vastaajista toinen vastasi läheisten tuen olleen suuremmassa roolissa selviytymisen kannalta kuin psykososiaalinen tuki ja jälkihoito. Vastaajista kaksi vastasi, että tieto siitä, että tukea on tarjolla, auttoi heitä selviytymään.

”Jos pitää järjestykseen laittaa niin läheisten tuki siinä on tärkeempi ollu. Mutta tottakai yhdessä ammattiavun kanssa, että nään sen ammatiauttajankin tärkeenä.”

Vastaajista kolme vastasi oman ammattitaidon, koulutuksen ja aikaisemman työkokemuksen vaikuttaneen kouluampumistapauksen aiheuttamasta kriisistä selviytymisessä.

”Niin. Ei kai siinä kun se ammattitaito, että kun on tottunu hoitamaan noita tilanteita niin sehän itse asiassa, en tiedä onko oikein sanoo, niin sehän oli haasteikas ja mielenkiintonen rupeama”

Vastaajista kaksi vastasi oman työyhteisönsä ja työkavereiden tuen auttaneen kouluampumistapauksen aiheuttamasta kriisistä selviytymisessä. Lisäksi yhden vastaajan vastauksen mukaan auttajatahon ja vastaajan välinen keskustelu heti tapahtumapaikalla auttoi vastaajaa selviytymään. Vastaaja myös vastasi, että työyhteisö auttoi läheisiä enemmän selviytymisessä.

”Töihin kun palas niin työkaverit oli isona tukena.”

Vastaajista kaksi vastasi tapahtuman jälkeen olleiden pitkien arkipyhävapaiden auttaneen kouluampumistapauksen aiheuttamasta kriisistä selviytymisessä. Toisaalta vastaus

liittyy perheiden ja läheisten kanssa vietettyyn aikaan. Vastauksessa kuitenkin ilmenee selkeästi myös vapaapäivien merkitys. Yksi vastaajista vastasi, että olisi ehkä ollut tapahtuneen jälkeen loman tarpeessa, mutta ymmärsi loman tarpeensa vasta jonkin ajan kuluttua tapahtuneesta. Vastaaja koki, että hänet olisi pitänyt ohjata lomalle.

”Mua esimerkiksi autto se kun se viikko jälkeen ku se oli silloin perjantaina, niin se seuraava viikohan oli pääsiäisviikko, et oli nelipäiväset viikot ja mäkin muistan et ihan tietten tahtoen sovittiin et me lähettiin jollekin kavereille kylään, et oli pitkä viikonloppu jossakin”

7.4 Muita psykososiaaliseen tukeen tai jälkihoitoon liittyviä esiin nousseita asioita

Vastaajista neljä vastasi, että etenkin pienellä paikkakunnalla vastaavanlaisissa tilanteissa tulisi huomioida se, että sekä rakennuksessa työskentelevien ja paikalle tulevien auttajatahojen läheisiä saattaa olla uhreina, tai muutoin tilanteen kokijoina. Vastaajat vastasivat, että vaikka esimerkiksi omiin lapsiin kohdistunut uhka, tai uhriksi joutuminen, ei vaikuttaisi merkittävästi suoritettavaan työhön, tulisi muiden auttajatahojen edustajien, tai toimijoiden huomata kysyä kykeneekö henkilö toimimaan työtehtävässään. Tai mikäli toimija ei itse huomaa, tulisi muiden toimijoiden huomata siirtää asianosainen henkilö sivuun työtehtävistään.

”Se oli mielenkiintonen, sen kyllä muistan, et kun päästiin paikanpäälle, niin olisko ensimmäiset kaksykot minuuttia niin, niin kun toimittiin niin vasta sen jälkeen tuli tieto et hei, ai teil on ollu lapsia siellä. Ei näkyny heidän toiminnassaan mitenkään, rauhallista, järkevää, fiksua toimintaa. Vasta kun se tieto tuli niin se tietysti hetkeks aikaa pysäytti, et hetkinen, tähän voi vaikuttaa toimintakykyyn ja siinä kohtaa sitten järjestelyjä niin että vähän ehkä tehtäviä, kautta tehtävien vaihtoo mietintään että miten tässä edetään, että pitäiskö joidenkin lähteä tästä jo pois.”

Vastaajista kolme vastasi, että eri toimijoiden välinen yhteistyö tapahtumapaikalla oli hyvää, mutta siitä huolimatta oli puutteita ja yhteistyötä eri toimijatahojen kanssa on parannettava. Vastaajat tiesivät poliisin johtavan tilannetta, mutta heidän kertomansa mukaan poliisi oli tilanteessa niin kiireinen, että tietoa tapahtumasta ei tapahtumapaikalle auttamistehtäviin tulleilla tahoilla aluksi ollut lainkaan ja kun tietoa alkoi tulla, sitä tuli vähän kerrallaan. Auttajatahojen välinen tiedottomuus aiheutti vastaajien mukaan

pientä jännitettä aivan tilanteen alkuvaiheessa. Akuutin tilanteen jälkeisen, pitkäkestoisesta yhteistyön nähtiin toimineen hyvin eri toimijoiden kesken.

”Se yhteistyö oli kyllä hyvää. Näissä tilanteissa täytyy ymmärtää se että jos ajatellaan ensihoidon ja poliisin yhteistyötä, niin poliisin työkuorma on niin suuri siinä kohtaa, sen uhan alla, että, että siinä kohtaa väistämättä tulee esimerkiksi informaatiokulussa katkosta. Se täytyy vaan hyväksyä. Eli eli eli poliisin keskeinen tehtävä on tietysti minimoida se uhka, lisäuhrit ja näin. Et siinä kohtaa heillä täytyy olla työrauha tehdä se ja siinä kohtaa tietysti ehkä se sauma tulee, että ensihoito odottaa tietoja, tietoja mahdollisista uhreista tai näin ja sitä tietoo ei välttämättä saada.”

Avoimessa kysymyksessä kaksi vastaajaa nosti esiin, että tapahtuman purkutilanne oli suunnattu liian suurelle väkimäärälle. Vastaajat kokivat jääneensä akuutin kriisin hetkellä vaille yksilöllistä kohtaamista. Vastaajat kokivat, että pienemmissä ryhmissä toteutettu purkutilanne olisi ollut parempi vaihtoehto.

”Niin sillee että se ei välttämättä niin toimiva ollu että ehkä siinä olis voinu pienempiä ryhmiä ehkä miettiä, sitä että mitenkä, että millä kokoonpanolla sitä ehkä sillee..”

Vastaajista kaksi nosti esiin median merkityksen. Toinen vastaajista koki median edustajien tiedustelupuhelut työtä kuormittavana tekijänä, koska yhteydenottoja oli niin paljon. Kuitenkin vastaajat olivat tyytyväisiä tapaan, millä median edustajat asiaan suhtautuivat.

”Ehkä ne on oppinu näistä parista aiemmasta kouluampumistapauksesta että ne sitten kunnioitti loppujen lopuksi aika hyvin.”

Toinen vastaajista vastasi median kuormittaneen lähinnä psyykkistä hyvinvointia myöhemmässä vaiheessa, kun tapahtumaa seurannut oikeudenkäynti alkoi.

”Siitähän oli säännöllisin väliajoin mediassa ja sitte kun se oikeudenkäynti alko ja et tavallaan oli niinku jo jotenkin selvitty ja se arki normalisoitunu, niin sitte olikin yhtäkkiä Iltalehdessä täysin yllättäen niitä jotain hätäkeskuspuheluja, niin siihän sen niinkun huomasi et se taas aktivoi sekä opettajia että lapsia täällä et tuli taas semmonen piikki siinä et ne niinkun taas alko alusta kun niinkun joku meni kuuntelemaan sen nauhan.”

Vastaajista yksi nosti esiin, että akuutti yhteistyö toimi hyvin eri toimijoiden kesken pienen paikkakunnan ja sosiaali- ja terveystieteiden yhteistoiminta-alueen pienen koon johdosta. Vastaaja vastasi, että pienissä organisaatioissa kaikki tuntevat toisensa ja kriisin hetkellä on välittömästi itsellä tieto, minkä ammattikunnan edustajaan ja kehen henkilöön ottaa yhteyttä. Yhteydenotto oli vastaajan mielestä spesifimpää kun kyseessä on pieni organisaatio. Vastaaja ilmaisi huolensa siitä, että nykyinen sote-alue on niin suuri ja laaja, että organisaatioissa toimivia ammattihenkilöitä ei tunneta, minkä vuoksi yhteydenotto kriisin hetkellä voi olla vaikeaa. Vaikealla vastaaja tarkoitti esimerkiksi työntekijöiden kasvottomuutta, saatetaan tietää nimi, mutta ei tunneta, tai ei ole yhteystietoja.

”Kangasala vaihtunut Tampereeseen. Se on niin hidas se byrokratia mikä siellä pyörii, et sillen tän ampumistapauksen johdosta kun tunsin ne kasvot entuudestaan, tiesi kelle soittaa, minkälaisia tyyppisiä ne on, niin se asointi oli paljon helpompaa, jos nyt sattuis jotakin niin mää soittasin 112 ja toivosin että asiat järjestyy jotenkin mutta musta tuntuu että jos täällä tapahtuis jotain äkkinäistä vastaavaa, niin kyllä siihen aika kauan menis että joku tänne ihan konkreettisesti ajais, hurauttas autolla paikalle, että minä alan tästä tätä hommaamaan.”

Vastaajista kolme mainitsi omaan selviytymiseen auttaneen aikaisemmin itsekseen suoritetut mielikuvaharjoittelut ja pohdinnat sen varalta, että omalla paikkakunnalla, tai työtehtäväalueella tapahtuu vastaavaa.

”Yks mitä olen miettinyt kyllä jälkikäteen on henkinen varautuminen tällaiseen tilanteeseen, että onko sitten oma vääristynyt psyyke vai mikä, mutta tietyllä tapaa mielikuvaharjoittelulla on aikaisemmin edeltävästi pyrkinyt ajatteleen, että jos tällainen tapaus tulis Pirkanmaalle, siis lähinnä Jokelaa, Kauhajokee, Myyrmannia ajatellen. Että mitkä on ne asiat mitkä täytyy ensin tehdä ja mitä tapahtuu siinä meidän työn näkökulmasta, mitkä on ne prosessit ja sellanen tietty mentaaliharjoittelut, että mitä minä teen, mitkä on oleellisia juttuja.”

Vastaajista kaksi nosti esiin, että tapahtumasta johtunut oma psyykinen ja fyysinen uupuminen tuli vasta pidemmän ajan kuluttua. Vastaajat kokivat, että he keskittyivät tapahtuman jälkeen lasten ja nuorten tukemiseen, arjen pyörittämiseen ja mahdollisimman nopeaan arkeen paluuseen, eli normaaliin koulutyöhön palaamiseen. Vastaajat kokivat, että tapahtuma aiheutti runsaasti lisätyötä oman perustyön ohelle ja että työn, sekä

tapahtumasta johtuvien asioiden hoito kuormitti pitkällä aikavälillä sekä psyykkisesti, että fyysisesti.

”Se tuli jotenkin niinkun jälkijunassa joillain se uupuminen et jotenkin oli vahva niitten nuorten takia”

”Ei mulla sen jaksamisen kanssa että olis vaikuttanut silleen vaan se että töitähän oli hirveesti niskassa muuten... siinähan pitää muut työtehtävät ja tämä pystyä hoitamaan, siihen olis kaivannu apua.”

Vastaajista yksi nosti esiin opinnäytetyöni aiheen tutkimisen tärkeyden. Vastaaja koki, että vastaavanlaisiin tapauksiin pystytään parhaiten varautumaan tutkimusten tuoman tiedon kautta: Kehittämällä toimintaa, sekä järjestämällä yhteisiä harjoituksia eri toimijoiden kanssa säännöllisesti. Yksi vastaajista nosti esiin, että vaikka vastaavanlaisia tapahtumia ajatellen harjoiteltaisiin kuinka paljon, niin jokainen tapaus on silti erilainen, eikä tapausten akuuttivaiheen työtehtäviin voi koskaan täysin ennalta varautua.

”Musta on kauhean tärkeää että näitä tällöisiä asioita tutkitaan, se on kauhean tärkeää kyllä.”

”Tämmönen tilanne, niin harvinainen, vaikka me harjoiteltas sitä tietyn porukan kanssa, Tampereella, Sastamalassa, Orivedellä, niin sitten kun se tapahtuikin Parkanossa, niin se on aina joka tapauksessa siinä on tietty epäjärjestyksen elementti ja sille ei, ei...niinkun koska mikään tilanne ei ole samanlainen kuin se toinen, niin me voidaan oppia jotakin Jokelasta, Kauhajoelta, Orivedeltä, mutta sitten se seuraava tapahtuma on aina erinäkönen.”

Tutkimuksessa kävi ilmi, että Oriveden kouluampumistapauksen jälkeistä psykososiaalista tukea ja jälkihoitoa järjestettiin ammattihenkilöille, jotka olivat ampumishetkellä työtehtävissä koulurakennuksessa, sekä henkilölle, jonka työtehtävät sijoittuvat kouluorganisaatioon, mutta joka oli tapahtumahetkellä työtehtävissä toisaalla ja lähti asiasta kuultuaan tapahtumapaikalle koordinoimaan omaan työalaansa liittyviä työtehtäviä, sekä henkilölle, joka koordinoi ampumistapauksen jälkeistä psykososiaalista tukea ja jälkihoitoa. Heidän vastauksistaan ilmeni tuen olleen riittävää, kattavaa, oikea-aikaista,

toimivaa ja tukea oli tarvittaessa tarjolla ympäri vuorokauden. Vastauksista ilmenee tuen olleen hyvin organisoitua ja tuesta tiedotettiin vastaajille kattavasti.

”Se oli siitä hyvä että nää siis niin ylilääkäri kun tämä psykiatrinen ylilääkäri oli heti maanantaina koululla ja pysty silloin juttelemaan ja tuli siinä suhteessa tosi hyvä olo että tässä on, hyvin pelaa tää organisaatio.”

Sen sijaan yhden tapahtumapaikalle auttajana tulleen vastaajan vastauksista ilmenee, ettei hänelle tarjottu minkäänlaista psykososiaalista tukea ja jälkihoitoa, eikä häntä tiedotettu mistä tukea voi saada. Vastaja myös kertoi, ettei heidän ammattikunnalleen järjestetä oman työn puolesta minkäänlaista työnohjausta, joten tapahtuman osalta hän ei ole saanut minkäänlaista psykososiaalista tukea ja jälkihoitoa.

”Mitä tietoo se kriisiapu tarvii niinku heti, ja että se psykososiaalinen tuki alotetaan potilaille ja omaisille siinä kohtaa. Ja siinä kohtaa tietysti olis voinu, nyt kun ajattelee tätä kuvioo, niin vähän kysästä että mites nää meidän työntekijät tässä sitten, että onks he tän tuen piirissä missä kohtaa.”

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Suurimpana yllätyksenä minulle tuli se, että tapahtumahetkellä koulurakennuksessa työskennelleet, paikanpäälle tullut kouluorganisaation työntekijä, sekä psykososiaalista tukea ja jälkihoitoa koordinoanut henkilö saivat kattavasti välitöntä, sekä pitkäkestoista tukea ja heitä tiedotettiin tuesta riittävästi. Sen sijaan auttajatahot, jotka saapuivat paikanpäälle hälytystehtäviin, eivät saaneet tukea, eivätkä tietoa tuesta lainkaan. Tutkimustulos oli selkeä ja kiistaton. Tutkimuksessa ilmenee myös se, että he eivät itse huomanneet, tai tienneet, mistä kysyä mahdollisesta tuesta. Myöskään tukea koordinoineet henkilöt eivät huomanneet informoida hälytystehtäviin paikalle tulleita henkilöitä siitä, että he ovat saman tuen piirissä kuin kaikki muutkin, joille tukea oli tarjolla ja joita tuesta tiedotettiin. Tutkimustuloksesta voikin päätellä tukea olleen tarjolla kaikille, mutta siitä tiedottamisen olleen vajavaista ja puutteellista. Osin siksi, että eri ammattiryhmät eivät

huomanneet tiedottaa ja osin siksi, että kyseisestä asiasta tiedottamisesta ei ollut ohjeistusta.

Tässä tutkimuksessa ilmeni, että Oriveden kouluampumistapauksen kohdanneiden eri ammattiryhmien edustajien, eli yksilöiden, psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon tarve oli varsin vaihteleva. Tutkimustuloksista voi päätellä aiempien työtehtäviin liittyvien kokemusten, ammattitehtävien, koulutustaustan ja varautuneisuuteen liittyvien asioiden, kuten ennakoinnin, vaikuttaneen siihen, että osa ammattihenkilöistä ei kokenut tarvi-neensa minkäänlaista psykososiaalista tukea ja jälkihoitoa missään vaiheessa tapauksen yksilöllistä prosessointia. Sen sijaan kaivattiin tietoa psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon mahdollisuudesta. Tutkimustuloksista ilmeni valtaosan eri ammattiryhmien edustajista, jotka työskentelivät koulurakennuksessa ampumistapauksen hetkellä, olleen psykososiaalisen tuen ja myös jälkihoidon tarpeessa. Tämä tarve huomioitiin palveluita koordinoivien ja järjestävien toimijoiden taholta. Erilaiset tukimuodot räätälöitiin yksilöllisesti ja tuen tarvitsijoille sitä oli saatavilla vuorokauden ympäri.

Tutkimuksessa ilmeni, että psykososiaalista tukea ja jälkihoitoa saaneiden henkilöiden kohdalla tuki ja jälkihoito oli oikeanlaista, riittävää ja oikea-aikaista, ainoastaan ensimmäinen ryhmässä tapahtunut purkukeskustelutilaisuus oli henkilömäärältään liian suuri. Yksilöiden erilaisten kokemusten, reagoitintapojen ja psyykkisen kuormittumisen näkökulmasta ryhmäkeskustelu olisi voinut tapahtua pienemmissä ryhmissä.

Perheen, läheisten, ystävien ja vapaa-ajan merkitys nousi tutkimuksessa esiin yhtenä suurimmista psyykkisen selviytymisen kannalta esiin nousseista asioista. Tapahtuma sijoittui ajankohtaan, jolloin heti tapahtuman jälkeisiin päiviin sijoittui arkipyhiä. Pitkän vapaan positiivinen merkitys psyykkisessä selviytymisessä on tutkimustuloksen mukaan kiistaton. Vaikka paluun arkeen koettiin olevan tärkeä ja merkityksellinen asia psyykkisen selviytymisen kannalta, välitön tapahtuman jälkeinen pidempi vapaa oli tarpeellinen ajatusten kasaamisen kannalta. Tutkimustuloksesta voi siis todeta välittömän, lyhyenkin tauon työtehtävistä, auttavan psyykkisessä selviytymisessä. Joidenkin yksilöiden kohdalla fyysinen kuormittuminen aiheutti pitkällä aikajänteellä fyysistä oireilua. Tutkimustuloksesta ilmenee, että tapahtuman akuuttivaiheen jäädessä taka-alalle, arjen työtehtävien palatessa takaisin uomiinsa, akuuttivaiheen asioiden hoitamisen vuoksi perus-

työtehtävät kasaantuivat. Töiden kasaantumiseen ja suuren perustyömäärän purkamiseen ei oltu varauduttu.

Tutkimuksessa ilmenneen auttajatahon tiedon puutteen johdosta siitä, että psykososiaalinen tuki olisi kuulunut myös heille, olisi jatkossa syytä panostaa siinä parempaan tiedonkulkuun. Näin varmistuttaisiin siitä, että myös auttajataho on asiasta tietoinen, eikä pahimmassa tapauksessa jää kokonaan ilman tukea. Toisaalta nämä auttajatahot ovat kulttuuriltaan niin erilaisia verrattaessa heitä autettaviinsa, että parhaiten auttajatahon jälkihoito taataan mielestäni sillä, että pyritään kehittämään heidän omaa, työnantajalähtöistä jälkihoitoaan.

Tutkimuksessa ilmenneiden tutkimustulosten kokonaisvaltaisen kehittämisen kannalta eri ammattikuntien välistä yhteistyötä tulisi kehittää. Erilaiset moniammatilliset vastaavanlaisten tilanteiden harjoitukset voisivat olla apuna turvallisuussuunnitelmia laatiessa. Myös eri ammattikunnille järjestetyt yhteiset koulutukset voisivat tuoda suunnitelmiin näkökulmia, joita ei ehkä muuten huomaisi. Harjoitukset ja yhteiset koulutukset auttaisivat kaikkia ammattiryhmiä selkiyttämään eri ammattikunnille kuuluvia tehtävänkuvia. Mahdollisesti ne myös avaisivat uusia toimintatapoja, jotka hyödyttäisivät kaikkia ammattiryhmiä vastaavanlaisen tapahtuman jälkeen. Myös vastaavanlaisen tapahtuman jälkeen järjestettävä eri ammattikuntien yhteinen palaveri, missä tapahtuma purettaisiin vaihe vaiheelta, voisi auttaa huomaamaan asioita, joita olisi voitu tehdä toisin ja joita voisi alkaa kehittämään, jotta mahdollisessa vastaavanlaisessa tilanteessa kyettäisiin toimimaan tehokkaammin ja entistä paremmin.

Jatkossa voisi psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon riittävän järjestämisen lisäksi kiinnittää huomiota tapahtuman vuoksi mahdollisesti kasaantuneiden perustöiden kartoittamiseen ja mahdollisen lisätyövoiman järjestämiseen tilanteen purkamisen ajaksi.

9 POHDINTA

Opinnäytetyöni aiheen hyödyllisyys nousee esiin tämän opinnäytetyön tutkimustuloksista sekä siitä, että aihetta on tähän mennessä tutkittu varsin vähän. Aiemmat tutkimukset kouluampumistapauksista kohdistuvat vahvasti lapsiin ja nuoriin. Tämä on täysin ymmärrettävää, koska aihe on ilmiönä Suomessa melko uusi. Lisäksi lapsiin ja nuoriin kohdistuneet vastaavanlaiset tapaukset vaativat lasten ja nuorten osalta massiivisempia jatkotoimia ja resursseja, sekä tietoa mahdollisesta psyykkisestä kuormittumisesta ja oireilusta. Aiheen vakavuuden ja psyykkisen kuormittuneisuuden huomioiden, aiheen tutkiminen myös ammattilaisten näkökulmasta on äärimmäisen tärkeää.

Prosessin alkutaipaleella haastavimmaksi asiaksi osoittautui aiheen herkkyys: Ketä haastatella, miten lähestyä haastateltavia ja heidän esimiehiään, minkälaisen vastaanoton tutkimus saa, kuinka käsitellä vaikeaa aihetta, kuormittaako tutkimus haastateltavia, tai kenties itseäni. Näitä asioita pohtiessa alkoi kokonaiskäsitely prosessista avautua. Suunnitelma valmistui ajatusasteella varhaisessa vaiheessa ja prosessista piirtyi selkeä kuva ja käsitys itselleni.

Opinnäytetyö prosessina on myös ollut merkittävässä roolissa oman ammatillisen kasvun kannalta. Aiheen monimuotoisuus, herkkyys, vaativuus ja laajuus, ovat vaikuttaneet asioiden mittavaan pohdintaan ja toteutuksen suunnitteluun. Yksilöllisyyden huomiointi on saanut uutta perspektiiviä ja kohtaamisen merkitys on entisestään vahvistunut. Ampumistapauksen aiheuttamien traumaattisten kokemusten uudelleen avaaminen vaati hyvän ja perusteellisen suunnitelman. Aiempiin tutkimuksiin ja traumaattisesta kriisistä selviytymiseen liittyvään teoriaan perehtyminen oli avainasemassa suunnitelmaa tehdessä ja haastatteluihin valmistautuessa. Aiempien tutkimusten ja teorian lisäksi itse haastattelutapahtumat muokkasivat omaa ammatillisuuttani etenkin empaattisuuden osalta. Haastattelutilanteissa empaattisuus on tärkeässä roolissa, jotta vuorovaikutus on luontevaa ja kohtaaminen aitoa. Aiheeseen uppoutuminen tuo pintaan voimakkaita tunteita ja tutkimustuloksen puolueettomuuden ja luotettavuuden kannalta on tunnistettava itsessään kehittämistä vaativat piirteet. Mikäli empaattisuus ja tunteet eivät ole sopivalla tasolla hallinnassa, vaan ne ovat liian voimakkaina esillä, saattaa tutkimuksen luotettavuus kärsiä. Onnistuin opinnäytetyön prosessin aikana hallitsemaan liiallista empaatti-

suutta ja voimakkaita tunteita, vaikka prosessin alkuvaiheessa ajattelin sen olevan suurin haaste.

Tiedonkeruun toteutustapoja ei tarvinnut edes pohtia. Alusta saakka oli selvää, että suoritan tiedonkeruun haastatteluin. Yksi haastattelujen haaste oli haastateltavien mahdollinen psyykkinen kuormittuminen haastattelun pintaan nostaneiden muistojen ja tunteiden vuoksi. Aluksi pohdin minkälaisen suunnitelman teen, mikäli haastatteluni kuormittaa haastateltavaa psyykkisesti: Minkälaisia keinoja minulla on tukea haastateltavaa ja minkälaista jatkosuunnitelmaa ja toteutusta noudatan, mikäli psyykkistä kuormitusta tapahtuu. Selvitin tukimahdollisuudet, joita olivat muun muassa haastattelun keskeyttäminen, asiasta keskustelu, työterveyshuolto, sekä kouluampumistapauksen jälkeinen jälkihoito, jota oli vielä mahdollisuus hyödyntää. Tiedotin haastateltavien esimiehiä, sekä haastateltavia tuen mahdollisuudesta. Haastateltavista kukaan ei kuormittunut haastattelusta siten, että olisi katsonut tarpeelliseksi jonkinlaisen psyykkisen tuen.

Yksi haasteista olisi voinut olla haastateltavien kieltäytyminen haastatteluista. Miten esitän asian siten, että haastateltavat voivat luottavaisin mielin osallistua tutkimukseen, miten lähestyn esimiehiä, joilta saisin luvan haastatteluille, millä perusteilla valitsen haastateltavat. Lopulta asiaa pohdittuani, päätin ottaa esimiehiin yhteyttä sähköpostitse ja esitellä lyhyesti tutkimuksen tarkoituksen ja luotettavuuden. Sähköpostissa ehdotin tapaamista, jotta voisin esitellä tutkimustani syvemmin ja vastata mieltä askarruttaviin kysymyksiin. Tapaamisessa minä saisin kasvot ja vuorovaikutuksellisessa kohtaamisessa luotettavuutta on helpompi jäsentää. Suunnitelma osoittautui hyväksi ja toimivaksi, kaikki esimiehet olivat avoimin mielin ja pitivät tutkimuksen tekemistä hyvänä asiana. Myös yhdessä esimiesten kanssa valitut haastateltavat suostuivat haastatteluihin ilman ennako- tai epäluuloisuutta ja myös haastateltavat pitivät tutkimuksen tekemistä hyödyllisenä.

Suuri haaste koko projektin aikana oli ajankäyttö. Olisin voinut toimia ajankäyttöä suunnitellessani määrätietoisemmin ja tehokkaammin. Aikataulutus on tärkeä osa projektia ja hallitseva elementti koko projektin ajan. Tehokkaammalla ja määrätietoisemmalla ajankäytön suunnittelulla olisin välttynyt etenkin projektin loppuvaiheessa ilmenneeltä stressiltä, joka johtui puutteellisesta aikataulutuksesta johtuvasta ajanpuutteesta. Projektin suunnittelu, tutkimuslupien anominen, projektin esittely haastatteluihin osal-

listuville, sekä heidän esimiehilleen ja haastattelut sujuivat aikataulutuksen mukaisesti. Sen sijaan itse kirjallisen osion työstäminen eteni poiketen täysin aikataulutuksesta. Opintojen alussa opinnäytetyön prosessiin perehtyessä lukujärjestyksen, tai kalenterin käytön merkitystä korostettiin opettajien taholta useaan otteeseen. Kyseenalaistin lukujärjestyksen tai kalenterin mukaan elämäni aikatauluttamisen, mutta opinnäytetyön tekemisen loppuvaiheessa huomasin, että lukujärjestys, tai kalenteri on todella tärkeä ajankäytön hallinnan väline.

10 JATKOTUTKIMUSMAHDOLLISUUDET

Ammattihenkilöt, jotka joutuvat kohtaamaan vastaavanlaisen, traumaattisen kriisin, joutuvat psyykkisen kuormituksen lisäksi fyysisesti kuormittuneiksi. Oman perustuksen lisäksi vastaavanlainen tapaus aiheuttaa runsaasti lisätyötä. Olisikin mielenkiintoista saada tietää, millaisessa mittakaavassa työnkuormittumista vastaavanlaisesta tapahtumasta mahdollisesti aiheutuu. Mielenkiintoista olisi myös tietää, miten mahdollista työnkuormittumista voisi estää, tai helpottaa, sekä millaisia fyysisiä oireita mahdollinen työnkuormittuminen aiheuttaa.

Jatkotutkimuksissa olisi tarpeellista ottaa huomioon laajemmin eri ammattikunnat. Tällöin otanta olisi huomattavasti laajempi ja kattaisi monipuolisemmin etenkin kaikki vastaavanlaiseen tapahtumaan paikalle tulleet auttajat. Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla paikalle tulleiden auttajatahojen työnohjauksen tarve. Kuinka kuormittavaa heidän työnsä on psyykkisesti ja olisiko työnohjausta syytä järjestää pitkäkestoisesti ja säännöllisesti. Tutkimuksessa voisi myös huomioida tiedottamisen toimivuuden, onko tiedottamista kehitetty ja saavatko paikalle tulleet auttajatahot riittävästi tietoa ja ohjausta psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon mahdollisuudesta.

LÄHTEET:

- Alasuutari, Pertti 2007. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 11.11.2014.
[https://fronter.com/diak/links/files.phtml/5461bb9a35204.1075489525\\$781515969\\$/Arkisto/Materiaaleja/Kohti_tutkivaa_ammattikaytanta.pdf](https://fronter.com/diak/links/files.phtml/5461bb9a35204.1075489525$781515969$/Arkisto/Materiaaleja/Kohti_tutkivaa_ammattikaytanta.pdf)
- Duodecim 2014. Terveyskirjasto. Psykososiaalinen tuki ja palvelujärjestelmä. Viitattu 30.10.2014.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00130&p_teos=onn&p_selaus=
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino
- Helsingin Sanomat 30.3.2012. Verkkojulkaisu. Viitattu 15.11.2014.
<http://www.hs.fi/kotimaa/a1305558881679>
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi
- Hyllinen, Leena-Kaisa 2008. Kunnallisen kriisiryhmän jäsenten kokemuksia debriefing-toiminnasta. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Pro gradu – tutkielma. Viitattu 22.10.2014.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/79736/gradu03131.pdf?sequence=1>
- Hynninen, Tuula & Upanne, Maila 2006. Akuutti kriisityö kunnissa. Nykytila ja kehittämishaasteet. Helsinki: Stakes
- Järvelin, Juha 2011. Poliisin työturvallisuudenjohtamisen toimivuus kriisitilanteiden yhteydessä. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 2.11.2014.
https://www.tsr.fi/c/document_library/get_file?folderId=13109&name=D_LFE-6008.pdf
- Käypähoito 2009. Suositukset. Psykiatria. traumaperäiset stressireaktiot ja –häiriöt. Viitattu 22.10.2014.
<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituks/suositus?id=hoi50080>

- Nurmi, Lasse 2006. Kriisi, pelko, pakokauhu. Helsinki: Edita
- Oikeusministeriö 2010. Kauhajoen koulusurmat 23.9.2008. Tutkintalautakunnan raportti. Helsinki: Multiprint OY
- Saari, Salli, Kantanen, Irja, Kämäräinen, Leena, Parviainen, Kaisa, Valoaho, Sari & Yli-Pirilä, Pia (toim.) 2009. Hädän hetkellä –psykkisen ensiavun opas. Jyväskylä: Gummerus, 51-53
- Sisäministeriö 2012. Miksi nuori surmaa? – yhteenveto nuorten tekemistä suunnitelmallisista henkirikoksista ja niiden taustoista. Viitattu 20.4.2016.
https://www.intermin.fi/download/38249_Joukkosurmat-raportti_julkaistava_versio.pdf?edd49a221c05d188
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 10-11 a. Traumaattisten tilanteiden psykososiaalinen tuki ja palvelut. Opas kunnille ja kuntayhtymille. Viitattu 23.10.2014.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=D_LFE-10736.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 12 b. Traumaattisten tilanteiden psykososiaalinen tuki ja palvelut. Opas kunnille ja kuntayhtymille. Viitattu 30.10.2014.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=D_LFE-10736.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 35-36 c. Traumaattisten tilanteiden psykososiaalinen tuki ja palvelut. Opas kunnille ja kuntayhtymille. Viitattu 31.10.2014.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=D_LFE-10736.pdf
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012. Jokelan ja Kauhajoen ampumissurmille altistuneiden oppilaiden ja opiskelijoiden selviytyminen, tuki ja hoito. Kahden vuoden seurantatutkimusten loppuraportti. Viitattu 2.11.2014.
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/c6bd9224-ba1f-4327-a4fb-d684c821a454>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016, a. Aiheet. Toimintakyky. Mitä toimintakyky on. Toimintakyvyn ulottuvuudet. Viitattu 1.4.2016.
<https://www.thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakykyon/toimintakyvyn-ulottuvuudet>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016, b. Aiheet. Mielenterveys. Mielenterveyden edistäminen. Keinoja mielenterveyden edistämiseen. Time out! Aikalisä! Elämä raiteilleen. Aikalisäohjaajien materiaalipaketti. Mielenterveys. Psykk-

kiset kriisit sekä trauma- ja stressireaktiot. Viitattu 1.4.2016.
<https://www.thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/keinoja-mielenterveyden-edistamiseen/time-out-aikalisa-elama-raiteilleen/aikalisaohjaajien-materiaalipaketti/mielenterveys/psykkiset-kriisit-seka-trauma-ja-stressireaktiot>

YLE 2012. Uutiset. Viitattu 20.4.2016.

http://yle.fi/uutiset/oriveden_yhteiskoulussa_ammuttiin/5101027